

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 5732/20

לפני: כבוד השופט ע' פוגלמן
כבוד השופטת ד' ברק-ארז
כבוד השופט מ' מזוז

העותר: שלמה דהוקי

נגד

המשיבים: 1. בית הדין הארצי לעבודה
2. המוסד לביטוח לאומי

עתירה למתן צו על תנאי

בשם העותר: עו"ד אהוד ברזלי; עו"ד סוזאנה יעקבי
בשם המשיב 2: עו"ד ארנה רוזן-אמיר

פסק-דין

השופט מ' מזוז:

1. עתירה לביטול פסק דינו של בית הדין הארצי לעבודה (השופטים ס' דוידוב-מוטולה, ר' פוליאק ו- א' סופר) מיום 13.5.2020 בעב"ל 10067-10-17, בגדרו נדחה ערעורו של העותר על פסק דינו של בית הדין האזורי לעבודה בירושלים (השופט ד' גולדברג) בב"ל 19049-11-13, אשר דחה את תביעת העותר לביטול הודעות חיוב בדמי ביטוח לאומי בגין הכנסתו כעובד עצמאי בשנים 2006-2010.

2. העותר מחזיק במניות בחברה משפחתית שהחלה את פעילותה בשנת 1991 (להלן: החברה). החברה הפכה ל"חברה משפחתית" לפי סעיף 64א לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש] (להלן: הפקודה) בשנת 1998, והגישה בקשה להכיר בעותר כ"נישום" של החברה (להלן: נישום מייצג). הבקשה אושרה. החל משנת 1990 ועד לשנת 2003 דווח העותר כשכיר לסירוגין של החברה. ביום 10.5.2004 הודיע העותר למוסד לביטוח לאומי כי הינו עובד עצמאי החל מיום 1.1.2004. העותר נתן שירותי ייעוץ לחברה בין השנים

2006-2010 ובגינם שולמו לו דמי ניהול. הכנסות העותר מדמי הניהול דווחו על ידו למס הכנסה כהכנסה ממשלח יד ואף דווחו על-ידי החברה כהוצאה. בדוחות החברה לרשויות המס בשנים 2006-2010 דווחו הפסדים ניכרים של החברה, אשר הוכרו על-ידי מס הכנסה. העותר, בהיותו נישום מייצג, ניכה מהכנסתו ממשלח יד את הפסדי החברה, ועל כן שומתו במס הכנסה הייתה אפס בשנים אלו. לצד זאת, חויב העותר בדמי ביטוח על-ידי המוסד לביטוח לאומי בגין הכנסותיו משירותי הייעוץ בשנים האמורות.

3. העותר הגיש לבית הדין האזורי לעבודה תביעה בטענה כי הוצאות המוכרות לעניין מס הכנסה דינן להיות מוכרות גם לעניין דמי הביטוח הלאומי. בית הדין האזורי לעבודה דחה את התביעה, בקבעו, לאחר סקירת הוראות החוק הרלבנטיות, כי "אין בהוראות אלה תימוכין לעמדת התובע", שהרי "דמי הניהול ששילמה החברה לתובע, או שרשמה חיוב שלה לתובע בגינם, אינם הוצאה של התובע הקשורה בהשגת ההכנסה, אלא הם הוצאה של החברה". בית הדין הפנה בהקשר זה לפסק הדין בדב"ע מט-17 המוסד לביטוח לאומי נ' וייס (12.9.1991), והבהיר – "הפיקציה שנוצרה על ידי סעיף 64א לפקודת מס הכנסה אינה יוצרת זהות בין החברה המשפחתית לבין הנישום המייצג לכל דבר ועניין, ואינה מבטלת את היותה של החברה המשפחתית אישיות משפטית נפרדת מבעלי מניותיה, לרבות בעל המניות שנקבע כ'נישום המייצג'".

4. ערעור שהגיש העותר לבית הדין הארצי לעבודה נדחה ביום 13.5.2020, תוך שהובהר כי "מוסד החברה המשפחתית לא אומץ בשלמותו על ידי חוק הביטוח הלאומי, אלא בחלקו בלבד ... וטענת התאומים הסיאמיים אינה יכולה לעמוד, כך שאין מנוס מהפרדתם כמקובל ביחס לתאומים סיאמיים בתקופתנו". בית הדין הארצי עמד על ההבדלים המהותיים בין ההסדר בסעיף 64א לפקודת מס הכנסה לבין ההסדר בסעיף 373א לחוק הביטוח הלאומי, ובכלל זאת על השקיפות המלאה שיוצרת הפקודה בין הנישום המייצג לבין החברה המשפחתית, לעומת החוק המייחס למבוטח רק את חלקו מתוך "ההכנסה החייבת" כהגדרתה בסעיף 1 לפקודה, "אך אינו מאפשר, לפי ניסוחו, זקיפתם של הפסדים".

הובהר, כי לפי גישת המערער, הפסדי החברה המשפחתית יקוזזו מהכנסות המבוטח, כך ש"התוצאה תהיה שהנישום כלל לא יהיה מבוטח בגין הכנסותיו ממשלח יד (אם הפסדי החברה המשפחתית עולים על הכנסותיו) או יבוטח באופן חלקי בלבד". היינו, אם חלילה יאבד הנישום את כושר עבודתו, הוא לא יהיה זכאי לגישת המערער לקצבת נפגעי עבודה בהתאם להשתכרותו ממשלח יד אלא לקצבה חלקית בלבד. הנחת המוצא היא, כך נקבע, כי דמי הניהול אינם אקט רישומי בלבד אלא משקפים שירותים

לחברה, כך שעל הכנסות מדמי הניהול יש אפוא לשלם דמי ביטוח, ובעת התרחשות אירוע ביטוחי תשולם גמלה בהתאם.

5. מכאן העתירה שלפנינו, בה טוען העותר כי עניינו מעלה "שאלה פרשנית, מהותית, בעלת השלכות רוחב והיא – האם ההכנסה החייבת של הנישום לצורך פקודת מס הכנסה, היא אותה הכנסה חייבת לצורך חוק ביטוח לאומי". לגישתו, מסקנתו של בית הדין הארצי בהקשר זה שגויה, בהיותה "מעקרת ומייתרת את קביעת המחוקק בדבר היות חברה משפחתית 'חברה שקופה', בה הכנסות והפסדי החברה ייחשבו כהכנסות והפסדי הנישום המייצג". נטען כי פרשנות זו מייצרת פגיעה כפולה: האחת, פגיעה באזרח באמצעות הטלת חיוב בתשלום דמי ביטוח לאומי גם מקום שאין לו "הכנסה" לצרכי מס. השנייה, פגיעה בקופה הציבורית, "שהרי היא חושפת את המשיב 2 לתכנונים ביטוחיים" מלאכותיים". כן חזר העותר בהרחבה, בין היתר, על טענתו בדבר הרמוניה תחיקתית בין החוק והפקודה.

6. בתגובה המקדמית מטעם המוסד לביטוח לאומי נטען כי דין העתירה להידחות על הסף. נטען כי העתירה, אשר כשלעצמה הוגשה אך בחלוף כשלושה חודשים לאחר מתן פסק הדין בבית הדין הארצי לעבודה, אינה מגלה כל עילה להתערבותו של בית המשפט הגבוה לצדק בפסיקתו המנומקת של בית הדין הארצי, אשר דן בטענות העותר ודחה אותן. בהמשך לכך, נטען כי חרף הניסיון לשוות לעתירה אופי עקרוני, "עתירה זו מהווה ערעור גרידא על פסק דינו של כבוד בית הדין הארצי, אשר הרחיב על פסיקתו העקבית והסדורה בעניין חברות משפחתיות ... ולא קבע כל הלכה חדשה". לגופו של עניין הובהר, בין היתר, כי גם בשל ה"שיקול הביטוחי", המגלם את תכלית החוק שהינה כי אדם יהיה מבוטח לגמלה מחליפת שכר, יש משקל רב לסיווג ההכנסה באופן המחייב כי תיערך אבחנה בין הוראות הפקודה ויישומן לבין האופן בו הן תיושמה לעניין חוק הביטוח הלאומי. ההכנסה ממשלח יד או מעבודה הינה ההכנסה שעל בסיסה תחושבנה גמלאות מחליפות שכר, כך הובהר, גמלאות אשר באות להחליף את הכנסתו של המבוטח בעת הצורך.

7. לאחר עיון בעתירה ובתגובה לה, באתי לכלל מסקנה כי דין העתירה להידחות על הסף.

8. הלכה היא כי בית משפט זה, בשבתו כבית משפט גבוה לצדק, אינו משמש כערכאת ערעור על פסקי דין והחלטות של בתי הדין לעבודה, והתערבותו מוגבלת

למקרים חריגים, בהתקיים שני תנאים מצטברים: האחד, שבהחלטת בית הדין מתגלה טעות משפטית מהותית, ובנסיבות הענין הצדק מחייב את התערבותו של בית המשפט הגבוה לצדק; והשני - שהחלטת בית הדין מעלה סוגיה עקרונית כללית, בתחום יחסי העבודה או בכלל (בג"ץ 524/84 חטיב נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד מ(1) 673, 693 (1986); בג"ץ 4485/08 אלישע נ' אוניברסיטת תל-אביב (5.10.2009); בג"ץ 3820/19 דגן נ' המוסד לביטוח לאומי (7.7.2019), להלן: עניין דגן; בג"ץ 6448/20 חברוני נ' המוסד לביטוח לאומי (1.10.2020), להלן: עניין חברוני; בג"ץ 2360/19 הסתדרות העובדים הכללית החדשה נ' היועץ המשפטי לממשלה (16.1.2020), להלן: עניין הסתדרות העובדים החדשה; בג"ץ 2385/15 זנגריה נ' המוסד לביטוח לאומי (14.5.2015), להלן: עניין זנגריה; בג"ץ 9336/17 פלוני נ' בית הדין הארצי לעבודה (30.1.2018), להלן: עניין פלוני; בג"ץ 9260/17 בן עזרא נ' בית הדין הארצי לעבודה (12.12.2017), להלן: עניין בן עזרא; ורבים זולתם).

עוד נפסק, כי בחינה זו יש לערוך מתוך נקודת המוצא, כי ביחסי הגומלין שבין בית משפט זה לבית הדין הארצי לעבודה יש לראות בבית הדין הארצי את הערכאה השיפוטית בעלת המומחיות בתחום משפט העבודה, עליה הטיל המחוקק את התפקיד של גיבוש גופי ההלכה בתחום זה (בג"ץ 123/81 אלקטרה בע"מ נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח', פ"ד לו(1) 421, 429 (1982); עניין חברוני, בפסקה 7; עניין הסתדרות העובדים החדשה, בפסקה 10; עניין זנגריה, בפסקה 8; עניין פלוני, בפסקה 9; עניין בן עזרא, בפסקה 9). בכלל זאת מצויים נושאים העוסקים בגביית דמי ביטוח לאומי או השבתם, שכן "לבית הדין מומחיות מובהקת משחר ברייתו בנושאי הביטוח הלאומי" (בג"ץ 4998/14 נבעה נ' המוסד לביטוח לאומי, בפסקה ד' (26.10.2014); בג"ץ 4306/19 אלבוז נ' בית הדין הארצי לעבודה (26.6.2019); בג"ץ 2883/20 נתיב נ' בית הדין הארצי לעבודה (29.6.2020); בג"ץ 2930/08 שיידין נ' המוסד לביטוח לאומי סניף חדרה (27.4.2008); עניין דגן, בפסקה 4).

9. המקרה דנן אינו נמנה על אותם מקרים חריגים המצדיקים את התערבותו של בית משפט זה. טענות העותר אשר הועלו בעתירה נבחנו בקפידה בשתי ערכאות בית הדין לעבודה, אשר קבעו, על יסוד החוק וההלכה, כי אין לקבל את פרשנות העותר בסוגיה. אף לגופם של דברים, נראה כי לא רק שלא נפלה בפסק הדין של בית הדין הארצי טעות מהותית, אלא שהוא העמיד דברים על מכונם.

10. אשר על כן, העתירה נדחית על הסף. העותר יישא בהוצאות המשיב 2 בסך של 4,000 ₪.

ניתן היום, ג' בחשוון התשפ"א (21.10.2020).

ש ו פ ט

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט

מרכז מידע, טל' 077-2703333 *3852; אתר אינטרנט, <http://supreme.court.gov.il> אב 20057320_B02.docx